

Onderwerp

Cultuurhistorische Waardenkaart Midden-Drenthe

Informatie

Datum	12 oktober 2021	Overleg gepleegd met:
Behandelaar	Melanie Gils-van der Loo	☒ Financieel adviseur: Henk Heijnen
Zaaknummer	2368015	☐ Personeelsconsulent:
Portefeuillehouder	Wethouder Bouwman	☐ Medewerker bestuur en juridische zaken:
Besluitvormend orgaan	Gemeenteraad	☐ Communicatieadviseur:
		☐ Inkoopadviseur:
		☐ Team:
		☒ Naam medewerker: Marcel Schurmann, Tiny van Hoek, Iris Zwartkruis, Mylotte Huisjes en Erik Eefting
		☐ Inspraak/adviesorgaan:

Aanleiding/voorgeschiedenis

Vanaf 1 januari 2012 bestaat de wettelijke verplichting om de omgang met en de zorg voor cultuurhistorische waarden vast te leggen in de ruimtelijke ordening. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente wordt hier al rekening mee gehouden. Om inzicht te krijgen in het zichtbare erfgoed is door adviesbureau BAAC de Cultuurhistorische Waardenkaart Midden-Drenthe opgesteld. Hiervoor is een inventarisatie verricht van de aanwezige cultuurhistorische elementen in de gemeente. Uitdrukkelijk vermeld dient te worden dat er geen gebied dekkende inventarisatie van de bebouwing heeft plaats gevonden. Resultaat zijn diverse kaarten en een waardering van ons erfgoed. Hiermee kunnen we aan de wettelijke verplichting voldoen en hebben we een instrument tot onze beschikking ter inspiratie voor ruimtelijke plannen en recreatie en toerisme.

Voorstel

Toelichting voorstel

Erfgoed is van en voor ons allemaal. Het is daarmee een gezamenlijke zorg en een gedeelde verantwoordelijkheid. Een cultuurhistorische waardenkaart geeft erfgoed betekenis zodat we het kunnen identificeren en (h)erkennen. Waarderen is een werkwijze om weloverwogen met dit erfgoed om te gaan. Door de waarde expliciet te maken, kunnen we samen een keuze maken in wat we willen behouden. Op basis van o.a. deze uitgangspunten is de Cultuurhistorische Waardenkaart Midden-Drenthe opgesteld.

De raad wordt voorgesteld om de Cultuurhistorische Waardenkaart vast te stellen.

Alternatieven

Op grond van de Omgevingswet is rekening houden met cultuurhistorische waarden niet meer voldoende. De Omgevingswet vraagt van gemeenten om integraal te kijken naar de leefomgeving en

haar samenhang. Op grond van de Sustainable Development Goals (SDG) wordt o.a. het belang van duurzame steden/dorpen en gemeenschappen beschreven, waarbij specifiek aandacht is voor de waardevolle omgeving en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De bescherming en het behoud van waardevolle landschappelijke structuren en de kernkwaliteiten van de gemeente kunnen hier een belangrijke bijdrage in vervullen. Inventarisatie en waardering van ons erfgoed is dan ook een pijler onder de invulling van de maatschappelijke opgaven waarvoor de gemeente staat. Erfgoed is hiermee onlosmakelijk verbonden en zo onderdeel van de transitie van de voedsel/bodem, energie en klimaat.

Randvoorwaarden

Rapport Cultuurhistorische Waardenkaart

De Cultuurhistorische Waardenkaart is ingedeeld in een beschrijving van de cultuurhistorische structuur en haar waardevolle elementen en gebouwen, onderverdeeld in landschappen met een gebiedseigen karakter. De gebieden zijn gewaardeerd op waardevolle kenmerken en gaafheid, waarbij attentiegebieden zijn gevormd. In deze gebieden zijn de historische structuur en de landschappelijke gaafheid grotendeels onaangetast. Voorbeelden hiervan zijn o.a. de Orvelter esch, Mantingerbosch, maar ook Witteveen. Voor de inventarisatie van karakteristieke panden is gebruikt gemaakt van een selectie op basis van de vigerende bestemmingsplannen. Nadrukkelijk dient vermeld te worden dat er geen gebied dekkende inventarisatie van alle bebouwing is verricht. Ook de bebouwde kommen zijn beschreven, waarbij samenhang met het omringende landschap min of meer verdwenen is.

Beleid

De vaststelling van de cultuurhistorische waardenkaart is een basis voor de verankering van cultuurhistorische elementen en structuren in de instrumenten van de Omgevingswet, zoals de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. Het is daarbij primair de insteek dat de cultuurhistorische waardenkaart als handreiking en inspiratiebron wordt beschouwd bij het opstellen van deze instrumenten en dat behoud van cultuurhistorisch erfgoed op vrijwillige basis geschiedt. In enkele gevallen, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van karakteristieke panden met een zeer hoge culturele waarde, bestaat de mogelijkheid dat de gemeenteraad nadere eisen opstelt voor het behoud van het cultuurhistorische erfgoed. In deze gevallen wordt dit vastgesteld door de gemeenteraad in het betreffende Omgevingsplan.

Karakteristieke panden

Voor de bepaling van de waardevolle bebouwing en de landschappen zijn een aantal criteria gehanteerd die een waarde toekennen aan het object of gebied. Het gaat hierbij o.a. om architectonische- landschappelijke- of sociaal- en cultuurhistorische betekenis. Op basis van deze criteria zijn in de gemeente een aantal zeer waardevolle panden bepaald, maar ook panden die het oordeel van niet waardevol kregen toebedeeld. Om een zorgvuldige afweging bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen te maken wordt voor de gebouwen en het landschap een afwegingskader voorgesteld. We weten nu welke cultuurhistorische elementen we herbergen en waar ze zich bevinden. De karakteristieke panden hebben in de huidige bestemmingsplannen een beperkte bescherming. De Cultuurhistorische Waardenkaart geeft een aanzet tot het behoud en bescherming van deze waardevolle panden op vrijwillige basis.

Gemeentelijke monumenten

Het behoud en de versterking van de cultuurhistorische identiteit kan o.a. vorm krijgen door gemeentelijke monumenten aan te wijzen. De inventarisatie heeft aangetoond dat er in Midden-Drenthe een grote hoeveelheid gebouwd erfgoed aanwezig is die als waardevol mag worden

aangemerkt. Deze karakteristieke panden zijn ingedeeld in vijf categorieën, waarbij bij categorie 1 en 2 sprake is van zeer waardevol. Deze panden zijn meestal beeldbepalend en sloop of aantasting zou door de lokale gemeenschap als een groot verlies kunnen worden ervaren. Voor deze analyse komen ca. 100 panden in aanmerking, inclusief de gebouwen uit de wederopbouwperiode. Om de zeer waardevolle panden te behouden, dan wel te versterken, kan overwogen worden om ze als gemeentelijk monument aan te wijzen. Hierbij kan overwogen worden om dit vrijwillig dan wel verplicht op te leggen. De voorkeur is om de eigenaren vrijwillig te bewegen om tot aanwijzing over te gaan.

Project jonge heideontginning en ruilverkavelingen

Medio juli 2020 is ingestemd met de uitvoering van het project jonge heide ontginningen en ruilverkavelingen om extra invulling te geven aan deze nieuwe tijdslaag binnen de cultuurhistorie. De resultaten van dit project kunnen een waardevolle aanvulling betekenen. De provincie heeft in haar reactie op het concept-rapport van de Cultuurhistorische Waardenkaart al aangegeven dat het thema onvoldoende wordt geduid in de huidige cultuurhistorische waardenkaarten. De resultaten van dit project worden in het voorjaar van 2022 verwacht.

Landschapsbeleidsplan

In 2012 is het Landschapsbeleidsplan vastgesteld waarbij cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden een belangrijk onderdeel zijn. De gemeente heeft in dit landschapsbeleidsplan haar visie vastgelegd op het landschap. In de Cultuurhistorische Waardenkaart worden ook waardevolle elementen en landschapstypen beschreven. De huidige inventarisatie en opname van de karakteristieke landschappen kunnen de basis vormen voor de actualisatie van het Landschapsbeleidsplan.

Beleving

Welke kansen biedt cultuurhistorie voor toerisme en vrijetijdsbesteding? Kunnen verhalen erfgoed versterken en beleefbaar maken en op welke wijze kan dat? Dit zal op basis van het rapport Cultuurhistorische Waardenkaart verder uitgewerkt worden en valt nog binnen de opdracht aan adviesbureau BAAC. Nadere afstemming hierover zal met de beleidsmedewerker recreatie en toerisme plaats vinden. Er wordt aansluiting gezocht bij de uitvoering van een archeologisch beleefpunt. Verder is in de opdracht meegenomen om te bekijken op welke wijze sociale media kan worden ingezet voor bevordering van het cultureel erfgoed. Hiervoor wordt een gespecialiseerd bureau (TGV) ingezet.

Risico's

Archeologie

De archeologische waarden (niet zichtbaar erfgoed) zijn met de inwerkingtreding van de Monumentenwet al in ruimtelijke ontwikkelingen meegewogen. Er is een archeologische beleids- en verwachtingskaart opgesteld in 2012 en archeologische waarden zijn in bestemmingsplannen geborgd. Archeologie is dan ook niet in dit onderzoek meegenomen. Met het vaststellen van de Cultuurhistorische Waardenkaart wordt het bovengronds erfgoed zichtbaar gemaakt en vergelijkbaar te hanteren bij de ontwikkeling en toetsing van ruimtelijke plannen.

Aanbevelingen

In het rapport worden aanbevelingen gedaan voor het verder ontwikkelen van erfgoedbeleid.

- Actualisatie monumentenverordening: De vigerende monumentenverordening dient te worden aangepast naar een Erfgoedverordening. De planning is dat dit voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet ter vaststelling wordt voorgelegd.

- **Aanwijzing gemeentelijke monumenten:** De gemeente beschikt over een groot aantal karakteristieke panden die als zeer waardevol worden gekenmerkt. Bij uitvoering van een duurzame ontwikkeling is het te overwegen om deze panden als gemeentelijk monument aan te wijzen. De gemeenteraad kiest ervoor om dit op vrijwillige basis te doen.
- **Cultuurhistorische beleidskaart:** Beleidsadviezen uit het rapport kunnen we vertalen naar een beleidsadvieskaart voor vaststelling van erfgoed. Voor archeologie is deze reeds vastgesteld in 2012.
- **Erfgoedpaspoort:** beschikbare informatie van een karakteristiek pand kan worden opgenomen in een soort van paspoort, dit in samenspraak met de eigenaar. Vergelijkbaar met het paspoort voor de nieuwbouw in Lievingerveld, maar dan met een cultuurhistorisch tintje.
- **Behoud van erfgoed communiceren en centraal plaatsen voor o.a. Open Monumentendagen** toeristisch/recreatief beleid, bevorderen restauratie-ambacht en “steunpunt monumentenzorg” inzetten als vraagbaak.
- **Beleid voor duurzame landbouw op basis van de cultuurhistorische waarden (oude landbouwgewassen):** Naast de energietransitie is de voedseltransitie een ander groot thema waarbij diversiteit van gewassen kan leiden tot een beter voedselpakket met aandacht voor duurzame gewassen. Het project Land van Ons op de Holteresch toont aan dat historische (vergeten) gewassen tot bloei komen en tevens zorgen voor een bijdrage aan de biodiversiteit. Nadere uitwerking voor dit item is een optie om te overwegen.
- **Cultuurhistorische Waardenkaart als basis voor Omgevingsvisie en Omgevingsplan:** De cultuurhistorische waardenkaart is in het zicht van de nieuwe Omgevingswet een kans om erfgoed de plek te geven die het verdient. Om bij ruimtelijke ontwikkelingen een goede integrale afweging te maken is de cultuurhistorische waardenkaart een belangrijke pijler. De gemeente heeft ook een gebiedsgenese opgesteld waar bodem en erfgoed elkaar kruisen. De gebiedsgenese krijgt nog een update om erfgoedinclusief te worden. Deze erfgoedinclusieve gebiedsgenese kan als strategische onderlegger dienen voor de Omgevingsvisie.

Financiële gevolgen

N.v.t. De Cultuurhistorische Waardenkaart wordt opgenomen in de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. Dit wordt gefinancierd vanuit de reguliere budgetten.

Personele gevolgen

N.v.t.

Duurzaamheid

Met de energietransitie gaan we naar een duurzame energievoorziening, die gevolgen heeft voor de leefomgeving en het landschap. Erfgoed kan een inspiratiebron zijn voor de inpassing van hernieuwbare bronnen zoals zon-, wind en bio-energie. Erfgoed maakt onderdeel uit van de integrale afweging voor de duurzame ontwikkeling van onze gebouwde leefomgeving.

Publicatieniveau

Openbaar.

Overig

N.v.t.

Vervolgprocedure/communicatie

Na vaststelling zal de Cultuurhistorische Waardenkaart en het bijbehorende rapport op de gemeentelijke website worden geplaatst. De Cultuurhistorische Waardenkaart zal als strategische onderlegger dienen voor de Omgevingsvisie. De beleidsadviezen en aanbevelingen zullen worden meegenomen bij de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan.

Bijlagen

- Rapport Cultuurhistorische Waardenkaart Midden-Drenthe.
- Cultuurhistorische Waardenkaart: Bronnenkaart.
- Cultuurhistorische Waardenkaart: Attentiegebieden.